

УДК 336.1

А. О. Бойчукстудентка фінансово-економічного факультету
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Жибер Т. В.

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Сьогодні Україна перебуває в досить складних економічних умовах. У такій ситуації актуальним було і залишається питання бюджетного планування. Зокрема це стосується бюджетного процесу в Україні. Основою методології планування показників бюджету, є прогнозні макроекономічні показники та прогнозні показники, що містяться в Основних напрямках бюджетної політики на наступний бюджетний період. Наразі існує низька якість розроблених прогнозів основних макропоказників. Державні бюджети 2009-2014 рр. плануються виходячи із таких показників: ВВП, рівень інфляції, дефіцит ДБУ, державний борг, середньомісячна заробітна плата, індекс споживчих цін.

Ключові слова: бюджет, програмно-цільовий метод формування бюджету, середньострокове бюджетне планування.

**БЮДЖЕТНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ
И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
В УКРАИНЕ****BUDGETING AND WAYS
TO IMPROVE
IN UKRAINE**

Аннотация. Сегодня Украина находится в достаточно сложных экономических условиях. В такой ситуации актуальным был и остается вопрос бюджетного планирования. В частности это касается бюджетного процесса в Украине. Основой методологии планирования показателей бюджета, являются прогнозные макроэкономические показатели и прогнозные показатели, содержащиеся в Основных направлениях бюджетной политики на следующий бюджетный период. Сейчас существует низкое качество разработанных прогнозов основных макропоказателей. Государственные бюджеты 2009—2014 гг. Планируется исходя из следующих показателей: ВВП, уровень инфляции, дефицит ГБУ, государственный долг, среднемесячная заработная плата, индекс потребительских цен.

Ключевые слова: бюджет, программно-целевой метод формирования бюджета, среднесрочное бюджетное планирование.

Annotation. Today, Ukraine is a pretty difficult economic conditions. In this situation it was important question remains budgeting. In particular, this applies to the budget process in Ukraine. The basis for budget planning methodologies indicators are forecasted macroeconomic indicators and projected performance contained in the budget policy guidelines for the next budget period. Presently there are low quality Forecasts main macroeconomic indicators. Government budgets 2009—2014 biennium. Planned based on the following indicators: GDP, inflation, deficit DBU, public debt, average wages, the consumer price index.

Key words: budget, program-aimed method in the budgeting process, medium-term budget planning.

Вступ. Бюджетне планування є складовою загальнодержавного економічного планування. Рівень його організації, наукова обґрунтованість планових показників бюджету, їх збалансованість значною мірою визначають економічний і соціальний розвиток як окремих регіонів, так і держави в цілому. І тому, можна сказати, що питання бюджетного планування в Україні було і надалі залишається важливим та актуальним. Сучасний етап соціально-економічного розвитку держави потребує точнішого планування Державного бюджету України. Наявність застарілих технік бюджетування зумовлює потребу в пошуку нових, які максимально виключали б недоліки вже наявних і максимізували їх ефективність.

Метою дослідження є розгляд інноваційних поглядів на концептуальні засади бюджетного планування, окреслення проблем, що виникають на етапах планування і виявлення можливостей їх подолання;

Об'єктом дослідження є бюджетна діяльність держави, державних установ і організацій.

Результати. Питання розвитку системи бюджетного планування висвітлювали відомі науковці Дж. Акерлоф, Ш. Бланкарт, М. Гріндл, М. Ендрюс, К. Ерроу, Дж. Кейнс, Л. Клейн, Р. Макгілл, П. Массе, Д. Макфаден, Д. Норт, Дж. Стігліц, П. Самуельсон, Р. Солоу, Ч. Тібу, Дж. Тобін, У. Шарп. Аналіз фахової літератури з питань бюджетного планування і прогнозу-

вання свідчить про те, що цій проблематиці присвятили публікації відомі вітчизняні науковці С. Бушуєв, О. Василик, А. Даниленко, Т. Єфименко, В. Кудряшов, В. Федосов, В. Опарін, В. Лозицький, І. Луніна, І. Лютий, Ц. Огонь, К. Павлюк, С. Юрій, Ф. Ярошенко та інші.

Як можемо побачити з даних табл. 1 коливання фактичних даних виконання бюджетів у порівнянні з плановими показниками свідчать про недосконалу організацію бюджетного планування. Факторами, які здійснюють негативний вплив на бюджетне планування, є відсутність прогресивних форм і методів визначення планових розрахункових показників доходів та видатків бюджету.

На сьогоднішній час в Україні використовуються такі методи бюджетного планування: коефіцієнтів або екстраполяції, нормативний, балансовий, програмування або математичного моделювання. З проведеного дослідження можна зробити висновок, що вони є недостатньо ефективними при плануванні через те, що існує велика похибка при отриманні необхідних значень показників [2].

Таблиця 1

**СТУПІНЬ ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ВИДАТКІВ ДБУ
ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНОЮ КЛАСИФІКАЦІЄЮ, %**

Видатки	Ступінь виконання плану				
	2010	2011	2012	2013	2014
Загальнодержавні функції	96,00	97,00	95,00	95,00	93,00
Оборона	83,00	91,00	83,00	91,00	95,00
Громадський порядок, безпека та судова влада	97,00	97,00	95,00	94,00	95,00
Економічна діяльність	86,00	82,00	83,00	82,00	76,00
Охорона навколишнього природного середовища	37,00	64,00	53,00	55,00	52,00
Житлово-комунальне господарство	82,00	27,00	48,00	75,00	82,00
Охорона здоров'я	96,00	93,00	90,00	91,00	89,00
Духовний та фізичний	95,00	92,00	85,00	92,00	84,00
Освіта	94,00	93,00	93,00	92,00	88,00
Соціальний захист і соціальне забезпечення	97,00	98,00	97,00	99,00	90,00

Стовідсотковий ступінь виконання плану не спостерігається по статтях видатків. Найвищий ступінь виконання плану складають ті видатки, які займають найбільші частки у загальній структурі видатків: видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, економічну діяльність, загальнодержавні функції, громадський порядок та освіту (82—97 %). Найнижчий ступінь виконання плану спостерігається по статті охорона навколишнього природного середовища (приблизно 60 %) та житлово-комунальне господарство (приблизно 60,4 %). Негативним є те, що за такою важливою категорією як видатки план не виконується на 100 %, тому що не завжди вдається підібрати достатні джерела фінансування дефіциту.

Рис. 1. Прогнозування ВВП на 2015—2017 рр. за допомогою методу екстраполяції

Мною був зроблений прогноз на 2014—2016 рр. Якщо порівняти прогнозований обсяг ВВП 2014 р. і порівняти його з фактичними даними, то спрогнозована сума майже не відрізняється і складає приблизно, прогноз ВВП на 2016—2017 рр. — буде доходити майже 20 млн грн.

Як ми бачимо з графіка, прогноз на 2014 рік максимально наближений до фактичного значення. Похибка помилки прогнозу складає лише 0,01. Спрогнозувати валовий внутрішній продукт на 2015 рік важко у зв'язку з переглядом основних макроекономічних показників на початку року. При плануванні зростання ВВП відповідно зростатимуть доходи та видатки Державного бюджету України. Про це свідчить порахований середньорічний темп приросту ВВП і середньорічний темп приросту доходів ДБУ. Середньорічний темп приросту ВВП дорівнює 11,4 %, а середньорічний темп приросту доходів — 10,91 %, тобто їх значення майже однакові.

Також для того, щоб досягти вищого рівня стабільності й передбачуваності економічної ситуації в країні необхідно запровадити середньострокове бюджетне планування, що дасть змогу отримати якісний, детальний, обґрунтований фінансовий план на середньострокову перспективу. Метою складання середньострокового плану бюджетних видатків є ефективне управління бюджетними коштами у середньостроковій перспективі, оскільки реалізація стратегічних процесів не обмежується лише одним роком. Для подолання недоліків річного бюджетного планування, суттєвим вбачається затвердження бюджетних цілей і норм на кілька років, а не лише на безпосередньо наступний рік. Розвиток середньострокового планування є основою удосконалення механізму бюджетного планування в Україні [3].

При середньостроковому бюджетному плануванні здійснюється прогнозування, під час якого складаються технічні оцінки поточних витрат, виходячи з існуючих умов, і програмування, на якому аналізується та визначається обсяг видатків у разі зміни пріоритетів у бюджетній політиці держави з урахуванням політичної ситуації в країні. Розробка новітніх методів формування бюджету на період, що охоплює кілька років, стимулює головних розпорядників бюджетних коштів визначити перелік першочергових проблем, які існують у галузях економіки України й окремих адміністративно-територіальних одиниць, розрахувати вартість витрат на їх вирішення та час, протягом якого ця проблема може бути вирішена. Існує також необхідність визначити завдання, які потребують негайного вирішення та можуть бути розв'язані короткі терміни за відносно невеликі кошти.

Проте в Україні на даному етапі розвитку економіки існує ряд проблем стосовно застосування середньострокового бюджетного планування в системі організації формування та виконання бюджетів. Середньострокове бюджетне планування повинно здійснюватись у контексті визначеної державою стратегії макроекономічного розвитку. Тобто формування бюджетних видатків на середньострокову перспективу має відповідати стратегічним цілям діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, затверджених відповідними нормативно-правовими документами. Процес формування та виконання бюджетів за програмно-цільовим методом повинен бути засобом забезпечення стратегічних планів розвитку держави. Стратегічні цілі, що висунуті на перший план суспільством, є основою середньострокового планування.

Визначені суттєві проблеми застосування програмно-цільового методу у бюджетному проектуванні:

- нечіткість критеріїв деталізації та вартісної оцінки бюджетних програм і напрямів діяльності розпорядників різного рівня;

- недосконалість методології розробки показників результативності виконання бюджетних програм;

- надмірна кількість бюджетних програм, що знижує можливості дієвого управління ними, моніторингу і контролю, дублювання функцій і завдань різних бюджетних програм.

- бюджетні програми досить часто запроваджуються без реальних розрахунків і ґрунтовних вимірів для досягнення поставленої мети;

- спочатку приймаються рішення і затверджуються бюджетні програми, і тільки потім проводиться пошук джерел фінансування, а має бути навпаки: нові проекти відповідні бюджетні програми й управлінські рішення щодо розширення суспільних благ і послуг населенню можуть розроблятися лише за наявності в державі фінансових можливостей, реально-го фінансового ресурсу. До того ж бюджетні програми досить часто не доводяться до логічного завершення через те, що припиняється державне фінансування програми

Відсутність належного механізму розподілу відповідальності за отримані результати у випадку наявності кількох розпорядників бюджетних коштів за однією програмою.

Виходячи з недосконалості методів прогнозування необхідно звернутися до світового досвіду планування. Він містить у своєму арсеналі велику кількість альтернативних методик планування однак, найпопулярнішими є пріоритетно-базисне бюджетування, програмування системи бюджету, бюджетування, засноване на виконанні та спільне формування бюджету. Бюджетування засноване на виконанні застосовується в Арізоні та Орегоні. Ще одним сучасним методом є спільне формування бюджету. Воно найпоширеніше в тих країнах, де на органи місцевого самоврядування покладено значні функції щодо державного управління, наприклад Північна Ірландія [1].

Висновки. Середньострокове бюджетне планування має стати головним інструментом у системі організації формування та виконання бюджетів за програмно-цільовим методом, полегшити бюджетний процес і сприяти підвищенню якості та результативності бюджетної політики. За умови розвитку національної економіки для підвищення ефективності прогнозування необхідно комбінувати різні методи для підвищення надійності отриманих результатів.

Список використаних джерел:

1. Methods of budgeting / Northern Ireland Assembly, Research and Library Services / Research Paper. — 2010. — №06/10.

2. *Бабич Т. С.* Бюджетування в Україні: становлення і перспективи розвитку: дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / Т.С. Бабич ; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». — К., 2008.

3. *Лиско Н. А.* Бюджетне планування: актуальні проблеми та пріоритетні напрямки розвитку [Електронний ресурс] / Н. А. Лиско // Економіка і управління. — 2012. — № 1. — С. 52—55. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econupr_2012_1_12.pdf

09.03.2015 р.